

slave „Roma secunda“, v njej je vladala rimska izobraženost, rimski jezik, in dasiravno so se prvotni prebivalci bili porimčili, svojim bogovom so vendar še ostali zvesti. *)

Blizo Akvileje je bil tudi najden spominek: „Tatis augustis sacrum Q. Bajenus Proculus cum suis votum solvit“. Ime Bajenus, od bajam (primeri ime venetskega božanstva: Bajas) je slovensko, in Tati so gotovo to, kar „pitris“ starih Judov, Atli, starih Skandinavcev, stari očaki naših narodnih pesem, doprinaševalci dobrih del, dobrotniki roda, od tata, oče, zato na noriških spomenikih večkrat lahko bereš žensko ime: Tatuka s prav lepim slovenskim sufiksom. **)

Nekteri starinoslovci, med njimi tudi Diefenbach, so hoteli keltiščino Belinovo s tem dokazom podpirati, da se zelišče zobnjak, hyoscyamus, je velelo v keltskem jeziku: Bilinuntia. Dioscorides pravi: *Βιλινντία, ὕσχυαμος, Ρωμαίοι ἰνσάνα, δένταρια, Θεσκοί φαβελωνία, Γαλλοί βιλινντία*. — Al iz tega ne sledi, da ima svoje poznamenovanje po božanstvu Belinu. To zelišče se veli ruski belena, poljski bieluń, česki blen, blin, anglosaski belene, staro-gornjenemški belisa, bilsa, novonemški Bilse, špansk.-portag. beleno, veleno, švedski honsa-bele, angleško hen-bel itd., toraj je obče blago indo-evropskega jezika. Gotovo si niso imena stari Germani od Keltov izposodili, kakor tudi ne Rusi in Poljaci.

Ker se rabi proti zobobolu, jo Slovenci imenujejo zobnjak, toraj iz onega razloga, zarad ktereга jej Rimljani pravijo: dentaria (insana, se veli zavoljo pomankljive lastnosti), Hrvati jej pravijo: svinjorec in maslak. Pomočnica zoper zobobol pa po krščanski veri je sv. Apolonija, zato se tudi zobnjak veli pri Slovencih: trava sv. Apolonije, in tudi Britanci jej pravijo: louzawen santez Apollina iz enakih vzrokov. Če Dioscorides pravi, da jo Rimljani tudi imenujejo Apollinaris, ta beseda pa se tudi rabi za zelišči cicuta, trobelika, in solanum, pesjo grozdje, pasvica, tedaj je utegnil pri Rimljanih biti Apollo boter zobnjaku, vendar se beseda „apollinaris“ rabi tudi za pomene vračljiv, lečljiv, medicinalis.

V indoevropskih jezicah nahajamo več enakoglasnih poznamenovanj za zelišča, postavimo: lappago in lapuh, tudi kopitnjak imenovan, od lapa, jugoslov. kopito, primeri nemški: Huf-lattich (lattich je sorodno z lactuca), dalje keltsko: odocos starogorenjenemško adach saksonsk. adek, adeke, novonemško: attih, slov. v poniklanski okolici: otunja, otuka, ebulus; gotovo niso Nemci in Slovenci tega poznamenovanja vzeli od Keltov, kakor ne Latoni svojega: ebulus iz nemškega isto značnega, abich, ebich, epich, in Hrvati svojega hebed. Toraj galsko poznamenovanje zobnjaka: Bilinuntia ne doprinaša nikakoršnega dokaza za keltiščino božanstva Belina, ker se ne dá dokazati, da bi tej travi bil Belin za kuma.

Naj ta članek pomaga sopet nekoliko k razsvetljenju temne zgodovine Venetov in k podpiranju Gilderdingovega trdenja, da so Veneti bili Slovani. Težko pričakujemo že njegove razprave o slovanskosti Noričanov, za katero se jaz že toliko let pogajam. Bistroumnost njegova bode gotovo še trdnejše dokaze na svitlo spravila, nego je meni mogoče, ki si

s silnim trudom in mnogimi žrtvami moram spravljati literarne pomočke.

Politične stvari.

Jugoslavenski program v zboru „Slovenije“, političnega društva v Ljubljani.

II.

Po dr. Costi poprime besedo in govori o istem predmetu dr. Razlag blizo tako-le:

„Jaz se zavedam kot rodoljub že od leta 1843. in ker smo na Graškem vseučilišči gojili živo sočutje posebno sè svojimi južno-slavenskimi brati, zasledovali marljivo njih slovstveni in družbeni razvoj in l. 1848. tudi patriotično podpirali rešilno podvzetje neumrlega Jelačiča bana v korist staročastne Avstrije, imam nekoliko pravice povedati tudi svoje nazore o tem prevažnem predmetu.

Razun simpatij, ktere smo takratni južnoslavenski mladenči med seboj sploh imeli, smo se tudi dejansko trudili spojevati razna naša podnarečja v en edini književni jezik na slavenskem jugu za slovstvena skupna dela in smo želeli preurediti nekatere različne oblike tako, da se slovstvo vrne k poprejšnjemu jedinstvu jezika brez škode posamesnih podnarečij, ktera poslednja bi se naj le rabila za poduk prostega naroda, kar smo menda mi Slovenci najbolj zadel, toraj se tudi ponašamo z napredkom slovenskega naroda zadnjih 20 let.

Brez bojazni, da bi preveč trdil, pa izrekujem pred celim svetom, da je vsak misleč južni Slaven za misli, ki so bile izražene v načrtih narodnega jedinstva v Sisku 8. novembra in v Ljubljani 1. decembra 1870., ker so v naravi sami globoko vkoreninjene. — Razun slovstvene zveze, ki bode nasledek umnega razvoja, naj omenim tukaj materialne koristi, ktere so podlaga vzajemnemu blagostanju vseh južnih plemen in ktere nas utegnejo najpred zediniti. Južne slavenske dežele so plodonosne, rodovitne, in pridelujejo obilne proizvode, kterih same ne potrebujejo, pač pa jih kupuje Kranjska in Primorska, med tem ko na Slovenskem bolje cvete obrtnija, ktera je že davno našla svoje naravne poti do hrvatsko-srbskih bratov, kakor kupčija, z lesom iz Savinske doline in obrtniški pridelki gorenski. Te razmere je treba še boljje vrediti, in narod naš bode kmalu čutil dobroto hrvatske zveze in veselejše se bode razvijalo še poljedelstvo in obrtnija in ko se enkrat izdelata železniška mreža, bode bogati Banat južna žitnica, in tako bomo tudi pripomogli, da cela država postane trdna in vedno bolj neodvisna od sovražnih sosedov, kteri že sedaj prežé na biser naše lepe južne domovine — na jadransko morje. Posestrima Dalmacija se bode bolj in bolj razvijala, ako se pridobé postranske dežele, na ktere se naslanja, in zato utegnejo zadostovati tudi trgovinske zveze, ker so žalibog! avstrijski državniki izgubili sočutje ali simpatije naših tamošnjih bratov. Ako se na Turškem premené politiške razmere, utegne ravno naša staročastna Avstrija dobiti nekaj lepih sosednih dežel z enakorodnimi prebivalci, in slavenski jug bode dragoceni biser v kroni habsburške dinastije.

Sedaj sta v Avstriji le dva naroda, kolikor toliko zadovoljna: Nemci in Magjari, in vendar tudi pri prvih zapazujemo mogočno stranko, ktera le za Prusijo gori; in koliko nemislečih ali celó zlobnih nemškutarjev, ktere strogo razločujemo od pravih Nemcev, nahajamo po vseh deželah! Nemci sè svinčeno-podplatnim geslom so bili pod krinko velike Avstrije (prav za prav le velike Nemčije) celó zoper spravo z Magjari, in leta 1867. so se s

*) Iz spisov cesarja Julijana razvidimo, da so Venetčani noter do 4. stoletja ohranili svoje domače in verske posebnosti (glej Julijan „Orat.“ II.).

**) Če pa so ta božanstva ženska, najdejo svojo razlago v tako imenovanih matres Panoniorum, ktere so bili to, kar pruske vaidelotkinje.

tem tolažili, da pozneje že spet spravijo tudi Magjare pod svoj nemški centralizem; Magjari pa dan danes le iščejo koristi velikega magjarorszaga. Tako so vsi drugi narodi le heloti ali hlapci v svoji lastni domovini. Po takem hočejo nas Slavene le rabiti za narodno začimbo pri svojih namerah, akoravno nas je v Avstriji več kakor Nemcev in Magjarov skupaj. Kaj še bi le takrat bilo, kedar bi nas Prusija oklenila s svojimi sebičnimi, železnimi rokami?!

Da je južnoslavenski program na zdravi, lojalni podlagi, nam priča natolcevanje hrvatskih narodnih „fakinov“, ki se tudi Starčevićanci zovejo, kateri po svojem novem tedniku „Hrvatska“ po svetu trobijo, da vsi so od kamerile podkupljeni, kateri so sodelovali pri ljubljanski izjavi, med tem, ko naši „ljubeznjivi“ narodni odpadniki, po domače nemškutarji, širokoustno v svojih časnikih pravijo, da smo veleizdajniki avstrijske domovine. Zares smešno protislovje, ki nam neovrgljivo priča, da smo zadeli pravo zlato sredino.

(Konec prihodnjič.)

Dopisi.

Iz Gorice 13. jan. —x+y. — Čudno se mora zdeti čitateljem „Novic“, da nobeden njihovih dopisnikov nič ne piše o tistem opravičevanju, katero so poslali pred dvema mesecema nekteri laški poslanci goriškega deželnega zbora svojim volilcem in katero so pretekli mesec mnogi nemški časniki omenjali. Opravičujejo se namreč zarad tega, da so lani zbornico zapustili, ko je poslanec F. nekaj v slovenskem jeziku predlagal in razlagal. Ne vem, zakaj se je ta opravičba mnogim važna videla, da so o njej korespondencije kovali; za nas nima nič zanimivega, ker nič novega ne obsega. Kdor je za lanskega zborovanja naše liste čital, pozná slovenskih zbornikov stališče in laško. Slovenci so zahtevali svojemu jeziku iste pravice, kakor jih vživa laški, Lah pa sprevrtačajo to nedolžno potezanje tako, kakor da bi jim mi njih pravice kratili. To je stara basen o volku in jagnjetu. — Bolj kakor reč sama — ker že znana — utegne marsikoga mikati to-le troje: a) Kteri so tisti laški poslanci, ki so opravičbo ali pojasnilno pismo podpisali? b) zakaj so ga še le tako pozno? c) kam pes taco moli? Podpisali so pojasnilo poslanci Bernardelli, Candussi, Dottori, Del Torre, dr. Pajer, grof Strassoldo, toraj razen Depretis-a vsi izvoljenci laških občin in trgov in velicega posestva zunaj mesta Gorice. Izvoljenca mesta Gorice (grof Coronini in dr. Maurovič) in kupčijske zbornice (baron Ritter in dr. Deperis) niso podpisali opravičbe. Da se je podpisnikom vredno zdelo, opravičevati se, prihaja gotovo od tod, ker so jim njih volilci očitali, da delajo v zboru brez potrebe razdražbo; brez dvoma pa imajo tudi še drug namen. Davno že Lahe od unkraj Soče in iz nekdanjega Beneškega (to je Tržiškega okraja) Gorica nekako mrzi, znabiti zato, ker nima pravega laškega značaja, kakor na pr. Videm ali Palma, in pa ker oni po nikakem v Gorico ne težé. Zatoraj so si izvolili za svoje središče in glavno mesto — Gradišče. Tam so imeli že večkrat svoje shode o raznih zadevah; hoteli so tudi vže posebno kmetijsko družbo sè sedežem v Gradišču ustanoviti. Tudi ob času lanskih volitev so bili „doljenci“ ločeni od mestnih goriških veljakov in delali na svojo roko; samo dr. Pajer-ja so bili potegnili na svojo stran. Z eno besedo — prenesli so svoje težišče v Gradišče, kakor Beust avstrijsko v Budo-Pešt. S tem pa niso zadovoljni goriški (mestni) Labi, ker se jim kaže, kakor da bi hoteli uni Gorico in njeno okolico Slovincem prepustiti. — Kam pa politika laških doljencev meri? Da bi mislii sami za-se

biti, ni verjetno, saj bi jih bila celó premajhina peščica. Njih namera marveč je: združiti se s Trstom in Istro, katero poslednjo deželo imajo oni za čisto italijansko. Tej združbi pri Lahih pot uglati, bil je morebiti glavni namen pojasnila šesterih laških poslancev. Dokazovaje namreč z goljufnimi sklepi, da jih hoté slovenski zborniki ob vse stare pravice (v zboru) pripraviti (!), hočejo dokazati, da ni mogoče ž njimi zborovati, da je tedaj deželni zbor v Gorici nemogoč. Da njih narodnost premáh zadobí, silijo na združenje sè sorodnimi jim elementi, in to tem več, ker pri nas Slovincih enako, toda naravnejšo težnjo zapazujejo. — Zedinjenje vseh 3 primorskih okrajin je zdaj, kar je nekaj časa, tudi v Tržaškem „Cittadino-u“ na dnevnem redu. Ta glasnik sedaj gospoduječe italijanske stranke v Trstu priobčuje neke akte nekterih malovažnih isterških municipijev od leta 1868., v katerih drugi družega vabi in spodbada, naj bi se zahtevalo združenje primorskih dežel. Zakaj to ravno zdaj na dan spravljati? Lah iščéjo protitežja gledé na našo „Slovenijo“ in „Jugoslavijo“. Njih ideja je sicer še v povojih in „Cittadinova“ stranka, zdaj še merodajna, to dete nič kaj ljubeznjivo ne pestuje, — al v Avstriji je vse mogoče, in mi moramo za časa izjaviti naše mnenje o teh tacih namerah. Mi smo določno zoper ta načrt, ko bi ga kdo hotel izvršiti. In naša ljuba „Soča“? — še zmirom molčí!

Iz Gorice. — Slovenska čitalnica naša napravi besedo s plesom 4. in 18. februarija. Pri vseh veselicah bo sviral septet vojaške godbe. Veselice se začnejo točno ob 8. uri zvečer. Odbor.

Iz Trsta 21. jan. — Magistrat in mestni očetje tako po „očetovsko“ skrbijo za okolico našo, da jej hočejo zdaj še v vsaki okraj policijskega komisarja s policaji in drugimi beriči vriniti, da bi s tem lože dosegli svoj namen, okolico vplesti v mesto in zvezati jo z mestom. Al iz tega ne bode nič; okoličani tega nočejo in nobena moč jih ne more siliti v to. Vsa politika, kako bi po ovinkih okolico omrežili, je zastonj; naši kmetje niso več orodje Lahonov, kakor je to, žalibog, še nedavno bilo; oni že dobro spoznavajo, da so sini majke Slave in ne bodo trpeli, da bi ravnopravnost tujčeva peta trla. — Na tukajšnjem kolodvoru je obilo število naglostrelk, ki so neki pripravljene za turško vlado; došle so iz Beča. Ali mar Turk, predno konec vzame, bode še to peklenko znajdbo obrnil proti našim bratom Slovanom, ki zdihujejo pod jarmom polimeseca? — Pri nas je bil 19. dne t. m. zvečer ob 5. uri grozoviti grom in blisk; toča ko oreh debela je padala kakih 5 minut, da je mnogo šip razbila.* — Nekemu delalcu je včeraj pri razkladanji hrastov hlod, ki se je sprožil, polovico glave odstrigel in zmečkal. Ubogi je zapustil ženo z več otroci. Okoličan.

Iz Vranskega. (Čitalnica naša) napravi Vodniku na spomin 5. svečana veliko „besedo“ s tombolo. Začetek ob 7. uri zvečer. Sledeče čitalničine veselice oznanimo drugi pot.

Iz Notranjskega 18. jan. (Gospod c. k. okrajni glavar Ogrinec in pa c. k. vladni ukazi). Planinska županija, ki od svojih občanov dopise v domačem jeziku sprejema in jim v istem njim razumljivem jeziku dopisuje, je že mnogokrat c. kr. okrajnemu glavarstvu željo in zahtevo izrekla, naj tudi ono, kedar se s kakim dopisom ali razglasom obrne do županije, to storí v domačem jeziku. Al vse te prošnje bile so bob v steno; ni jej tedaj ostajalo družega kakor pritožiti se do c. kr. deželne vlade. In to je storila z vlogo 7. oktobra 1870. leta. — Ker dandanes, hvala Bogu, niso oni časi več,

* Tudi v Ljubljani je bila enaka nevihta.

Politične stvari.

Jugoslavenski program v zboru „Slovenije“, političnega društva v Ljubljani.

II.

(Nadaljevanje dr. Razlagovega govora.)

Po vsem, kar pri svojih nasprotnikih zapazujemo, se sme soditi, da jih najboljše vjeda zveza vseh stanov pri narodnem delovanju, ki se vzajemno podpirajo v korist naroda gledé na njegov naravni razvoj, med tem ko njih izdatnejše le podpira srednji, nekoliko ali zelo ponemčeni stan; toraj moramo prenašati nekaj zavisti in šuntanja, da bi nam nekteri naši odpadli. Vendar je ves ta trud brezvspešen, kajti v sedanjem za prijatelje naroda trnjevem času so vse to le prazne kvante, ki nobenega ne prestrašijo, ker le, kdor razumeva narodne potrebe in koristi in kdor je za vsestranski razvoj, je tudi iskren narodnjak; takih pa ni lahko mogoče preslepiti s frazami. Tukaj pa v očitnem zboru izrekamo, da nismo ne mračnjaki, ne ljubitelji rakove poti, ker imamo za uboge Slovence strašansko malo konservirati, ampak da je naše gêslo: pravi, stanovitni in pogumni napredek na vse strani in v vsaki stroki človeškega delovanja.

Naši sosede Nemci mislijo, da je sprava tudi brez trganja dežel mogoča, čemu toraj snovanje Slovenije? Oni ne vedó, da Slovenija ni iznajdba še le toliko razvpite Belkredi jeve dôbe ali zadnjega Napoleona — žalostnega spomina, ampak da ta ideja že od nekdanj živí v srcih vseh, tudi priprostih rojakov, in če prašate otroka na Štajarskem ali Koroškem, kje je domá, brez pomislika vam je že pred 1848. letom odgovoril: na Slovenskem. Te tajnosti ne razumeva noben tujec, kteremu srčni udarci naroda znani niso. Vsak izobražen Slovenec pa čuti tudi živo potrebo tega zedinjenja, ker male deželice si ne morejo še potrebnih učnih zavodov oskrbovati. Jaz, gospoda moja, Vašo pozornost obračam le na šole za slepe in gluhe neme, na živinozdravilsko šolo, na posilno delalnico, da! celó na vseučilišče, kterih precej bogata štajarska dežela sama ne more osnovati ali zdrževati, kamo li više sodnije itd., toraj je treba zveze več malih deželic, kakor to priporočuje sedanji magjarski minister Eötvös in kar nahajamo tudi pri drugih narodih.

Da bi se toraj Slovenci združili, naj se stvari ali upravna skupina ali ktera deželna celota, kar je pod enim starodavnim vladarstvom brez vse nevarnosti mogoče, in zadostilo se bode državni in slovenski koristi in potrebnosti brez žaljenja sosednih bratinskih narodov.

„Liberalni“ Nemci pa ne marajo za razširjanje avtonomije sedanjih dežel in tudi za njih zgodovinske meje le še na videz; oni hočejo še boljše skrciti pravice deželnih zborov, ker imajo za se že v državnem zboru svoj „generallandtag“ za vse avstrijske Nemce skupaj, toraj nikdar ne bodo hvalili početja drugih narodov, da naj se ta za-nje neprenesljivi stan premeni.

Mi pa hočemo ravnopravne deželne in narodne skupine, da ne bode narod naroda v razvoji oviral, sicer se ne izkopamo nikdar do prave svobode in z „liberalci“ današnje baže je ne bomo že tako kmalu vzivali. Njim vsaj ni mar za dušno borbo, za poduk nevednih ali dvomljivih, oni se le zanašajo na prusko silo, toraj so se Slovincem posmehovali o začetku letošnje vojske, da jih bodo Prusaki le kar „sè smehom spodili“ (weglachen), to je, oni ne bodo prašali: ali nas varuje avstrijsko pravo in naš cesar v narodnem živo-

bitji, ampak ker se bode Prusom poljubilo priti do našega jadranskega morja, bodo si prisvojili sè silo naše slovenske pokrajine in se nam bodo združeni z nemškutarji še posmehovali. In taki ljudje se še upajo bahati z avstrijskim rodoljubjem, akoravno že ves svet vé, da so v Gradcu, Lincu, Brnu in drugej že pruski odbori, ki nas pripravljati imajo za pruske čeljusti, ker pa se je to menda pred časom izvedelo, se skrivajo za „avstrijski“ patriotizem. Kakošna svoboda jih tam čaka, vidi se iz ravnanja zoper Liebknechta in druge pruske poslance; z našimi liberalci vred bode potem zares „ein einzig Volk von — Knechten“. Vendar previdnost božja še varuje Pariz, in če tudi pade, bodo Prusaki vendar precej priložnosti imeli pre-mišljevatí tudi svoje — rane.

Še le pred nekterimi dnevi smo brali, kako „Tagessbote“ sodi o „avstrijskem“ rodoljubju svojega nekdanjega ljubljenca Giskre, in „Politika“ je v 359. listu razdor te stranke, ki že 20 let Avstrijo za nos vodi, popisala iz lastnih časnikov te stranke. Iz južnega Francoskega gonijo purane v Pariz s tem, da edini čuvaj naprej nese rdečo zastavo in vsi bežé za njim brez vsega obotavljanja; tako se vidi tudi delovanje neke stranke, ki trdi, da je vse vednosti in druge dobre lastnosti v najem vzela, in njeni udje se še ne zmenijo za razloge svojega delovanja, ampak slepo sledijo temu, kar jim kak vikač priporoča. Delovanje drugih pa kar črnijo in še na dostojnost ne pomislijo. Brali ste menda čvekanje v nekem društvu, v kterem se dr. Bleiweis in njegovi tovarši brez vseh ovinkov le kar pitajo z veliko izdajo. Nobeden teh vikačev ni bil pri shodu južnih Slavenov; več tednov se nič natančnega ni o njem izvedelo, le ti ljudje, polni „liberalnosti“, to je, svobodoljubja (kdo se smeji?) so slišali menda na lastna ušesa, da je vse le bilo „velika izdaja“. — Slovence pa že več časa popisujejo kakor „gens inferior“ — ljudi niže vrste, in v graških in dunajskih časnikih dopisuni ne vedó družega pisati o kranjski deželi, nego o vražah in babjih verah in drugih sramotljivih rečéh, med tem ko se med prostimi Nemci nič manj babjeverstva in drugih slabosti ne nahaja.

Ljudje, ki taka hudodelstva in sramotne lastnosti podtikajo našim rodoljubom in celemu narodu, tudi kvasijo, da slovenski kmet v svoji bajti vse drugače govori in misli, akoravno se po dve- ali triletnem bivanju v deželi ti vikači niso naučili deset slovenskih besed in ne bodo nikdar razumevali težavnega prizadevanja našega naroda, da bi si ohranil svoje svetinje. Za take grde obrekovalce je iznajdel Greuter kratko, pa dobro kritiko: „fej vas bodi!“

Drugi njih tovarši sopet po društvih in časnikih trobijo, da so ljubljanski Slovenci pogovarjali se 1. decembra 1870. l. z na pol Turki. To pa je že modrost nad vsemi modrostmi, kajti od Hrvato-Srbov je bilo en par duhovnikov tukaj, drugi pa so bili doktorji dunajskega vseučilišča. Zares sami „na pol Turki!“ V tem oziru tudi piše v Ljubljani izhajajoči „Tagblatt“ dne 5. prosenca 1871. leta med drugim: „Freilich sucht man hüben und drüben den nackten Verrath noch in die Livrée der Lojalität zu kleiden; aber wer in das Getriebe schärfer zu blicken versteht, wird sich der Besorgniss nicht entschlagen können, dass es sich um den gemeinsamen Plan handelt, durch Losreissung der von Slaven bewohnten Provinzen Oesterreich-Ungarns und durch Befreiung der in der europäischen Türkei wohnenden slavischen Stämme ein komplettes Slavenreich mit der dalmatinischen Seeküste und den Häfen Cattaro und Ragusa zu bilden“ — in tudi za te „modre“ besede je iznajdel Greuter že omenjeno pohvalo. — Ravno tisti članek tudi piše: „Diese Er-

scheinung (namreč panslavizem v južno-slavenskih pokrajinah) darf nicht allein den rastlosen Bemühungen russischer Agenten zugeschrieben werden, sie beruht vorwiegend auf der gänzlichen Apathie und Unfähigkeit der Regierungsorgane, die es niemals verstanden, die unbestreitbare **Assimilirbarkeit** der slavischen Race im Interesse des Germanismus auszunützen, wie diess Preussen in der Provinz Posen durch deutsche Kultur, Arbeitsamkeit und Geldmittel mit so bewunderungswürdigem Erfolge versucht hat“. — Kdor vé, kako krivično, samovoljno in nesramno postopa 40 milijonov Nemcev proti poldrugemu milijonu Poljakov na Poznanskem, vedel bode ceniti neslišano predrznost očitanja naši vladi, da še ne postopa tako v našem cesarstvu proti osemnajst milijonom Slavenov, ker je tukaj šest milijonov Nemcev. Jaz le obžalujem našo vlado, o kateri javno mnenje gré, da take časnike materijalno ali moralno podpira, ki se upajo v našem cesarstvu **taka** načela zagovarjati!

Slaveni avstrijski so pripravljani sosednim narodom v cesarstvu bratovsko roko podati, ako so za pravično ravnopravnost, in toraj tudi odpustimo nevednim našim nasprotnikom, sè zlobnimi pa se bomo dušno vojskovali, dokler pravednost in poštenost ne zmagate.

Mi Slovenci pa bomo ravno tam iskali svojih sorodnih bratov, kamor jih nam je dobrotljiva narava postavila in kjer so našim nasprotnikom najbolj neprijetni, kajti ravno to je dokaz zdravih idej in okolnosti, da bodo naši odpadniki skoro konec vzeli po lastni zagrizenosti. Mi delajmo neutrudno v korist naše ože in širje domovine; nameni vseh južnih Slavenov bili so vedno lojalni in so še dandanes, in zato priporočujem društvu navdušeni sprejem južno-slavenskega načrta.

Mnogovrstne novice.

* Prenaredbe v judovskem bogočastji. Dunajski židovi (judje) so hoteli po izgledu mnogih nemških judovskih občin orglje vpeljati v svojo sinagogo (cerkev). Al temu se uprè precejšnja večina tako, da se vpraša vsak jud dunajski, ali je za orglje ali ne, in po večini glasov se bode potem razsodila stvar. — Tudi se je zavrgel predlog nekterih, da bi se v neko molitev sopet sprejela prošnja: „naj Jehova svoje izvoljeno ljudstvo pelje spet v Jeruzalem in starodavno darovanje sopet vpelje“. Hudo so besedovali nekteri zoper ta predlog, rekši, da nikakor ni praktičen. — In saj res ni, kajti koliko judov bi se pač preselilo v Jeruzalem, kjer ni ne bórs ne družih špekulacij, pa tudi častnih redov ne in ne baronatov!

* Mont-Cenis — velikanska gora med Francosko in Italijo — so pred nekterimi dnevi srečno prekopali. Predor (tunnel), po katerem bo železnični vlak prevaževal osebe in blago, je 2½ milje dolg, hlapon pa potrebuje pol ure, predno pride od enega konca do drugega. Res velikansko delo in močno koristno za imenovani deželi! Stalo je pa tudi mnogo truda, neprestano so delali 8 let.

* Slovanska čitalnica v mestu S. Francisko v Ameriki ima že glavnicu okoli 3000 dolarjev ali 4000 gold.

* Gimnazije za dekleta. Rusom se le prerado očita, da so barbari ali divjaki. Vendar so v marsičem drugim narodom kos; tako imajo na priliko gimnazije (latinske šole) za dekleta po vseh večih mestih. Samo v Moskvi so štiri take učilnice in vse polne učenk.

Dopisi.

Od Soče 27. jan. — I. — V listu 4. letošnjih „Novic“ govori nek dopisnik iz Gorice o opravičevalnem pismu, ktero so podali nekteri laški poslanci goriškega zbora svojim volilcem, pisma samega pa ni dal priobčiti, ker „nima“ — po njegovem mnenji „za nas nič zanimivega“. Kdo vé? Morebiti bo vendar komu zanimivo brati, kako „prelepo“ se Lahi pri svojih volilcih izgovarjajo in zagovarjajo; in pa tudi vže to ni prazna reč, kako oni razpor v zboru sodijo in od kod ga izpeljujejo. — Po naključbi je prišlo laško „pojasnilo“ tudi meni v roke; blagovolite ga, prosim, brez komentara priobčiti po „Novicah“.

Čestitim gospodom volilcem planjave goriške (del piano goriziano).

Čestita gospôda!

Deželne poslance Friulskega goriškega, kakor tudi poslance goriškega mesta in kupčijske zbornice je osupnila v zadnji seji pretekle sejne dôbe neka novota, ki so jo nenadoma na dan izvlekli (improvisarono) poslanci gorski (del monte*), kateri so v prvo, kar je ustanovljen naš zbor, predložili in z razlogi podpirali nek nasvet v slovenskem jeziku.

Italijanski poslanci so bili v manjšini zato, ker je manjkalo de Pretisa, in ne bi bili mogli doseči takega sklepa, da bi se bil oprl na navado (pratica), ktere se je zbor popred stanovitno držal in ktero je bil večkrat priznal, imeti namreč italijanski jezik za uradni obravnavni jezik in izklepati vsak drugi; in, ker niso tudi ne hoteli, da bi se ustanovila škodljiva preceden-cija, bili so prisiljeni, zapustiti dvorano in storiti, da je bilo nasprotni stranki nemogoče, kaj veljavnega skleniti.

Vsled tega, ker so se Slovenci trdno držali svojega namena in ker se Lahom ni zdelo mogoče, vdati se jim, in ker niso mogli drugi brez družih imeti postavne seje zarad premajhinega števila: bil je gospod grof glavvar primoran, sejno dobo ne v javni seji, kakor je bila navada, ampak pismeno skleniti.

Ko bi bili naši volilci nazoči o omenjenem vmesnem primerljeji, ko bi bili priče babilonske zmešnjave, ki je nastala po tem, da sta se med vročo debato dva jezika vrstila, ne bi bilo nam zdaj treba opravičevati tega, kar smo storili; kajti slehern izmed njih bi se bil brž prepričal, da je bilo nemogoče, sprejeti ta isti način obravnavanja (quel sistema), in videl bi bil zadržke, na ktere je zadevalo nasvetovanje družih posredkov. Mi se nismo mógli, oni se niso hoteli vdati, in tako se ni dalo priti do praktične rešitve.

Vemo pa, da teh reči ne razlagajo vsi enako, da se one marveč celó različno pojasnujejo, kakor kdo o njih sodi, kakoršne so namere, in recimo le naravnost, kakoršna je osebna korist tistega, ki o njih pripoveduje. Mislimo toraj, da je naša dolžnost, razložiti ob kratkem, kar se je zgodilo, pojasniti, kako se vse vjema s preteklostjo in sedanjostjo, in kazati na nasledke, ki morajo, kakor se nam zdi, nastati v prihodnje.

Preteklih devet let zaznamuje celo vrsto dovolitev in polajšav, ki jih je vdihnila poslancem iz planjave želja, ohraniti lepo soglasje, in pa celo vrsto prekanjenosti (astuti accorgimenti), s kterimi so si Slovenci prizadevali pomikati se naprej, pridobivati si tal.

*) „Il monte“ je Lahom v naši grofiji vse, razen laške ravnine na desnem bregu Soče od železnice do morja in pa ravnine od podnožja Krasa pri Tržiču (Monfalcone) zopet do morja na levem kraju Soče. Vse laške nižave imenujejo „il piano“; prištevajo pa tudi Gorico k tej svoji „planjavi“.